

Johannesevangeliet

Bibelstudium på Björkenäsgården lö 19 sept

Inledning

Fram till advent kommer predikningarna i Lundhagskyrkan att handla om avskedstalet i Johannes 14-17. Det här bibelstudiet handlar om Johannesevangeliet i allmänhet och är tänkt som en grund inför kommande söndagars predikningar. Vår vision är:

Vi vill vara en församling som möter människors behov, gör Jesus Kristus känd och växer i lärjungaskap. Med visionen som utgångspunkt vill vi studera Johannesevangeliet och särskilt avskedstalet.

Synoptikerna och Johannesevangeliet

Olikheterna mellan evangelierna kan verka lite förbryllande för oss. Men om vi hela tiden försöker harmonisera dessa olikheter missar vi de enskilda evangelisternas unika röster. De vill betona lite olika saker och det kan oftast förklaras av den historiska situation de levde i och vilka de vände sig till. Inte helt olikt breven som skrevs in i olika historiska situationer. Om vi t.ex. tar Matteusevangeliet så verkar det vara skrivet till en judekristen församling. Inga judiska seder förklaras och så går Jesus upp på ett berg och håller tal (bergspredikan). På så sätt framstår han som en arvtagare till Mose medan ungefär samma tal i Lukasevangeliet sker på en slätt.

En annan förklaring till olikheterna är att texterna går tillbaka på olika ögonvittnen. Och det är ju inte så konstigt att dom uppfattar saker lite olika. Det styrker t.o.m. trovärdigheten.

Men skillnaden mellan Johannes och de övriga evangelierna är större än så, så stora att man brukar kalla Matteus, Markus och Lukas för ”synoptikerna”, ett ord som betyder samsyn. Det är inte bara att det finns lite andra berättelser i Johannes, det är en annan ton. Det fanns länge teologer kallade Johannes för ”en vacker, sent tillkommen mytbildning kring Jesu person” (Strauss) som inte hade så mycket med den historiske Jesus att göra. Och så trodde man att evangeliet inte hade skrivits förrän i slutet av 100-talet. Men år 1935 hittade man ett papyrusfragment med en avskrift av delar av Johannesevangeliet som man daterade till år 125 och det var inte originalet. Det fanns alltså äldre avskrifter. Johannesevangeliet bör alltså inte ha tillkommit så mycket senare än 90-100 e Kr. Det betyder ändå att det är det yngsta av våra evangelier. Det äldsta är troligtvis Markus från 60-talet.

Språket i Johannesevangeliet är lite speciellt. Det finns en rad kontraster: ljus-mörker, sanning-lögn, ovanifrån-underifrån. Orden liv, sanning och vittne förekommer väldigt många gånger. Man skulle kunna beskriva språket i Johannesevangeliet som lite mer litterärt. Inte nödvändigtvis mer komplicerat men stilen är nästan lite poetisk, inte minst när det kommer till de här kontrasterna. Tänk t.ex. på de berömda orden i kapitel 1: ”Och ljuset lyser i mörkret, och mörkret har inte övervunnit det” (1:5).

Inte bara språket är annorlunda. I Johannesevangeliet tolkas nästan alltid det Jesus gör teologiskt. Det verkar ha skett en fördjupning. Om man hårdrar det lite ägnar sig synoptikerna åt att berätta *vad* som hände och Johannes åt *meningen* med händelserna. Därför blir det också utrymme för betydligt färre berättelser men alltså flera reflexioner.

Syftet med Johannesevangeliet beskrivs i 20:30-31: ”Också många tecken som inte har tagits med i denna bok gjorde Jesus i sina lärjungars åsyn. Men dessa har upptecknats för att ni skall tro att Jesus är Messias, Guds son, och för att ni genom att tro skall ha liv i hans namn.”

Boken skrivs alltså för att visa att Jesus var Messias och Guds son. Det finns ett tydligt fokus på Jesu person och med ett teologiskt uttryck skulle man säga att kristologin d.v.s. läran om Jesu person är mer utvecklad än i de andra evangelierna. Det märker man inte minst i den mäktiga prologen där det sägs att Jesus fanns före sin födelse. Det teologiska syftet påverkar hur evangelisten organiserar sitt stoff. Det viktiga är inte att kronologiskt skildra allt Jesus gjorde -som Lukas säger att han har gjort- utan att måla bilden av Jesus som Guds son. Och då styrs berättelsernas ordning av det teologiska syftet. Då blir det naturligt att börja med det här hisnande kosmiska perspektivet som saknas hos synoptikerna: ” I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud, och Ordet var Gud” (1:1).

När detta eviga Ord blir människa är syftet att världen ska se hans härlighet (1:14). Det sker sedan genom allt det Jesus gör och säger. I det gamla förbundet var det i tabernaklet och sen templet som Guds härlighet uppenbarades. Nu sägs det att Ordet blev människa och ”bodde bland oss”, ordagrant ”tabernaklade” (1:14). Utifrån det perspektivet är det inte så märkligt att Jesus redan i kapitel 2 renar Jerusalems tempel och talar om sin egen kropp som ett tempel. På så sätt antyder han att någonting helt nytt har kommit som ska ersätta den judiska tempelkulten.

Disposition

1:1-18 Prolog

1:19-12 Jesus uppenbarar sin härlighet för världen,

13-20 Jesus uppenbarar sin härlighet för lärjungarna.

Två slut: 20:30-31 och 21:25.

När Johannes ska visa att Jesus är Gud son så beskriver han sju under som kallas tecken. Att de är sju till antalet är nog ingen tillfällighet då sju är fullkomlighetens tal:

1) Vinundret, Joh 2:1-11. 2) Ämbetsmannens son botas, 4:46-54.

3) Undret med den lame vid Betesdadammen, 5:1-9. 4) Bröden och fiskarna, 6:1-14. 5) Jesus går på vattnet, 6:16-21. 6) En blind man botas, 9:1-12. 7)

Lasaros uppväcks från döden, 11:1ff. (12:17-18)

Om vi nu ska tillämpa vår vision på Johannesevangeliet så är det inte särskilt svårt att hitta de olika delarna. Här kommer några exempel på hur Jesus möter människors behov och gör sig känd. Hur de som följer honom växer i lärjungaskap får vi ta lite indirekt. De här tre hänger ju ihop så det går egentligen inte att göra någon tydlig uppdelning.

Jesus möter människors behov

Här vill jag särskilt fokusera på brödundret, det femte av de sju tecken.

1Sedan for Jesus över till andra sidan av Galileiska sjön, eller Tiberiassjön. 2Mycket folk följde efter, därför att de såg de tecken han gjorde genom att bota de sjuka. 3Och Jesus gick upp på berget och satte sig där med sina lärjungar. 4Det var strax före judarnas påskhögtid.

5När Jesus lyfte blicken och såg att så mycket folk var på väg till honom sade han till Filippos: "Var skall vi köpa bröd så att alla dessa får något att äta?" 6Det sade han för att pröva Filippos, själv visste han vad han skulle göra. 7Filippos svarade: "Det räcker inte med bröd för tvåhundra denarer, om de skall få en bit var." 8En av lärjungarna, Simon Petrus bror Andreas, sade: 9"Här är en pojke som har fem kornbröd och två fiskar. 10Men vad förslår det till så många?" Jesus sade: "Låt folket slå sig ner." Det var gott om gräs på den platsen. Och de slog sig ner – det var omkring fem tusen män. 11Jesus tog brödet, tackade Gud och delade ut åt dem som låg där, och likaså av fiskarna så mycket de ville ha. 12När de hade ätit sig mätta sade han till lärjungarna: "Samla ihop bitarna som har blivit över, så att ingenting förfars." 13De samlade ihop dem och fyllde tolv korgar med de bitar av de fem kornbröden som hade blivit över när de ätit.

14Då människorna såg vilket tecken han hade gjort sade de: "Detta måste vara Profeten som skall komma hit till världen." 15Men Jesus, som förstod att de tänkte tvinga honom med sig för att göra honom till kung, drog sig undan till berget igen, i ensamhet.

(Joh 6:1-15)

Jesus möter människornas behov på ett väldigt konkret sätt. De var hungriga. Han var inte enbart en andlig frälsare som föraktade kroppens behov. Han sa inte att det som finns här runt omkring oss är oviktigt. Alla fick så mycket de ville ha (v11) och ingen gick därifrån hungrig. Tyvärr finns det hunger kvar i världen. Svenska kyrkan har en kampanj som heter ”Utrota hunger”. Och det är helt i Jesu anda. Det ingår in den kristna församlingens uppdrag att mätta de hungriga. Det ligger i kyrkans DNA att hjälpa. Frågan när det gäller de stora flyktingströmmarna just nu är alltså inte **om** vi ska hjälpa utan **hur**? Hur hjälper vi bäst till? Det är faktiskt inte så enkelt.

Så kan man lägga märke till **hur** Jesus gör det här tecknet. ”Här är en pojke som har fem kornbröd och två fiskar” (v9). Jesus använder det som lilla som redan fanns. Och det kan vi väl lära av den här berättelsen: Jesus använder sig mer än gärna av det lilla vi har om vi vill ställa det till Guds förfogande. I det här fallet pojkens fem bröd och två fiskar. Vi kan tycka det är oansenligt men i hans händer, hans välsignade händer, växer det. Så ge det du har! Eller ”Gör det lilla du kan, gör det villigt och glatt”. När han gör under vill han av någon outgrundlig anledning samverka med oss. Det är någonting vi får se ju mer vi följer honom. Det finns bara ett sätt att växa i lärjungaskap, om jag ska tala lite om det, och det är att vara tillsammans med Jesus. Se och höra, lära och göra det han gjorde. Frågan är när vi ska förstå att ett sådant mentorskap är bland det allra viktigaste i en kristen församling där de som kommit lite längre handleder dem som är helt nya. Hur hittar vi former för träning i fördjupad efterföljelse? Andreas sa: ”Här är en pojke som har fem kornbröd och två fiskar” (6:9). Vad bra! Här har vi en hängiven efterföljare som ser möjligheterna. Men han var en vanlig nerking han med: ”Men vad förslår det till så många?” (6:10). Men när lärjungarna fick se vad Jesus gjorde med brödet och fiskarna växte tron igen. Nästa gång hade de säkert lite högre förväntningar.

Jesus möter människors fysiska behov, det ser vi också i dom helanden han gör. Men han stannar inte där. Särskilt i Johannesevangeliet är det tydligt hur Jesus är kritisk till dem som bara såg den materiella dimensionen i det han gjorde: ”Jesus svarade: ”Sannerligen, jag säger er: ni söker inte efter mig därför att ni har fått se tecken utan därför att ni åt av bröden och blev mätta. Arbeta inte för den föda som är förgänglig utan för den föda som består och skänker evigt liv och som Människosonen skall ge er”. (6:26-27). De som bara tänker inomvärldsligt och materiellt förstår inte undrets innebörd, vad det är ett tecken på. Och visst är det en utmaning i vår materialistiska tid. Hur når vi in under ytan? Tyvärr behöver det ibland hända någonting i våra liv för att vi ska söka Gud och de eviga värdena. Det är faktiskt inte säkert att ett under hjälper. Ett viktigt och rätt tragiskt tema i

Johannesevangeliet slås fast redan i inledningen: ”Han kom till det som var hans, och hans egna tog inte emot honom”.

Johannes gör så mycket mer av berättelsen om brödundret än de andra evangelisterna. Här håller Jesus ett långt tal om att han är det bröd som ger evigt liv. Och det brödet kan man få del av genom att tro på honom: ”Jag är livets bröd. Den som kommer till mig skall aldrig hungra, och den som tror på mig skall aldrig någonsin törsta.” (v35). Och så använder han några parallellismer d.v.s. olika uttryck för ungefär samma sak men med lite olika betoningar. När han talar om att tro, se, komma, äta och dricka och uttrycker på olika sätt mottagligheten, viljan att säga ja till Jesus i sitt liv. För det finns trots allt en sådan grupp: ”Men åt dem som tog emot honom gav han rätten att bli Guds barn, åt alla som tror på hans namn” (1:12).

Den föda som ger evigt liv (v27) är frälsningens gåva som tas emot i tro. Det är precis samma gåva som Jesus talar med den samariska kvinnan om i kapitel 4 men där är symbolen en annan. Där motsvaras brödet av vattnet. ”Det vatten jag ger blir en källa i honom, med ett flöde som ger evigt liv” (4:14).

Jesus möter alltså människors behov, både de fysiska och de andliga. Och då måste vi fråga oss om vi gör det? Ibland har jag en känsla av att vi har svårast med de andliga behoven. Jag märker det när vi ska berätta om församlingen. Då talar vi lätt om vilka verksamheter vi har men det är ju inte säkert att det möter människors innersta längtan. Det är mycket svårare att hitta ord för det andliga liv som är anledningen till att vi har startat olika saker. Möter vi de behov som finns? Det är en viktig fråga att samtala om.

De avsnitt som gör mest intryck på mig i Johannesevangeliet är när Jesus tar sig tid för enskilda personer och möter deras behov. Vi kan tänka på hans helanden men också mötena med Nikodemus (kap 3), den samariska kvinnan (kap 4) och äktenskapsbryterskan (kap 8). Den samariska kvinnan kom förmodligen till brunnen mitt på dagen för att undvika att möta någon. Inte för att hon saknade behov av det men för att hon visste att ingen ville träffa henne. Det är därför som hon blir så förvånad när Jesus verkligen möter henne: ”Hur kan du, som är jude, be mig om vatten? Jag är ju en samarisk kvinna.” (Judarna vill inte ha något med samarierna att göra) (4:9). Så möter Jesus hennes behov att bli sedd.

Jesus ser henne, sitter ner och pratar med henne fast hon både är kvinna och samariska. Han bekräftar henne som människa men inte allt det hon gjort. Han talar också ut sanningen om hennes synd: ”Fem män har du haft, och den du nu

har är inte din man. Där talade du sanning.”(4:18). Utan den här profetiska skärpan skulle hon inte ha blivit fri. Jesus möter hennes behov av sanning och uppriktighet. Medan den moralistiska omgivningen betraktade henne som ett hopplöst fall erbjuder Jesus ett friskt källsprång att dricka ur till skillnad från det grumliga vatten hon tidigare druckit: ”Om du visste vad Gud har att ge och vem det är som säger till dig: Ge mig något att dricka, då skulle du ha bitt honom, och han skulle ha gett dig levande vatten” (4:10).

I berättelsen om äktenskapsbryterskan (kap 8) får Jesus alla att tappa hakan med sitt genialiska men samtidigt så enkla och självklara: ”När de envisades med sin fråga såg han upp och sade: ’Den av er som är fri från synd kan kasta första stenen på henne’ ” (8:7). Alla står och pekar finger och så är det som om Jesus håller fram en spegel och så får vi se oss själva istället. Och då påminns vi alla om vårt oändliga behov av Guds nåd och förlåtelse.

Jag är övertygad om att alla de här tre behoven finns hos människor i dag: behovet att bli sedd, behovet av sanning och behovet av nåd.

Göra Jesus Kristus känd

Om vi vill göra Jesus Kristus känd, ja då måste vi först veta vem han är och det är ju Johannesevangeliets tydligaste tema. Jesus visar vem han är först och främst genom de här sju tecknen. Men också i det han säger om sig själv. I Johannesevangeliet kan man se tecken på den strid om Jesu person som skulle komma att rasa i flera århundraden. Det verkar ha funnits dom som menade att Jesus bara var en människa, visserligen utrustad med en kraft från Gud men ändå bara människa. En stor vishetslärare. I kontrast till detta skrivs den mäktiga prologen som slår fast Jesu gudom.

Vi kan också tänka på de berömda ”Jag är”-orden som bara finns i det här evangeliet. De är också sju till antalet: Jag är livets bröd, världens ljus, grunden, den gode herden, uppståndelsen och livet, vägen, sanningen och livet och den sanna vinstocken. Det är ganska höga anspråk och lite besvärliga för dem som menar att Jesus bara var en stor morallärare som sa en massa bra saker. Som CS Lewis så träffande har sagt om Jesus: ”Jag söker här hindra att man kommer med den verkliga dårskap man ofta får höra av folk: ’Jag går gärna med på att Jesus var en stor morallärare, men jag kan inte gå med på hans krav att själv vara Gud.’

Det är det enda vi inte får säga. En människa som endast vore människa och talade som Jesus stundom gjorde skulle inte vara någon stor morallärare. Han skulle antingen vara

sinnessjuk – i nivå med mannen som påstår sig vara ett förlorat ägg – eller en djävul från helvetet.

Ni måste träffa ert val. Antingen var och är denne man Guds son, eller en galning, eller något värre. Ni kan spärra in honom som en sinnessjuk, ni kan spotta på honom och döda honom som en demon – eller ni kan falla ned vid hans fötter och kalla honom Herre och Gud.

Men låt oss slippa något beskyddande nonsens om att han var en stor mänsklig lärare. Den utvägen har han inte gett oss. Han avsåg inte det.”

(ur Kan man vara kristen?)

I den tidiga kyrkan insåg man att det här inte bara var teoretiska diskussioner fjärran från det verkliga livet. Det var frälsningen som stod på spel. Om Jesus skulle kunna representera hela mänskligheten på korset måste han vara människa fullt ut och om han skulle kunna representera Gud måste han vara Gud fullt ut. Därför är det här så viktigt, också för oss. Johannesevangeliet blir aldrig torrt och teoretiskt som en akademisk föreläsning. Våra behov motsvarar nämligen Jesu identitet. Vi behöver inte ytterligare en klok vishetslärare som kan formulera sig i vackra aforismer. Vi hungrar men inte bara efter vanligt bröd utan också efter näring för vår inre människa. Vi törstar efter ett vatten som på allvar släcker vår törst. Vi famlar i mörkret och söker livets ljus för vår vandring. Vi är får som längtar efter en herde för att räkna upp några av dom bilder som används i Johannesevangeliet. Eller med orden från kapitel 20: Genom att tro Jesus på som Messias får vi liv i hans namn (v21). Det är det allt handlar om.

Det är inte alltid enkelt att vittna om sin tro. Det finns fördomar och det finns likgiltighet. När Jesus kallade lärjungarna i det första kapitlet var det självklart att de skulle följa honom? Inte för Natanael. Filippos är entusiastisk och säger: ”Vi har funnit honom som det står om i Moses lag och hos profeterna, Jesus Josefs son från Nasaret” (v45). Då säger Natanael ”Kan det komma något gott från Nasaret?” (1:46). Han är skeptisk. Filippos har precis mött Jesus och är övertygad om att han är Messias och så ifrågasätter Natanael den tron. Då är det lätt att ta det personligt, bli arg och brusa upp. Så kan det i alla fall för mig. När någon säger något negativt om min tro är det lätt att reagera med taggarna utåt utan förståelse för de erfarenheter som den människan har. Men Filippos svarar mycket klokt och säger bara: ”Följ med och se” (v46). Med den inställningen kommer vi långt i vår evangelisation. Häng med och bilda dig en egen

uppfattning! Du behöver inte köpa allt jag säger, pröva själv! Det är någonting helt annat än manipulation och hjärntvätt. Det uttrycker en respekt för människor. Det är i det här sammanhanget jag vill lansera ”Livsviktiga samtal”, vår ”minialpha” varannan onsdag. Som ett tillfälle att smaka på Guds godhet.